

MOET DE SPELLING TOG VERANDERT WORDEN ?

Lessen over „spellingbeschouwing”

"Spelling-85" is de naam die de "Vereniging voor Wetenschappelijke Spelling" (de Rougemont-nes 16, NL-1862 AB Bergen, Nederland), verder V.W.S., gegeven heeft aan de spelling die ze tegen 1985 probeert door te drukken. In dat jaar zullen immers belangrijke wijzigingen gebeuren in de structuur van het Nederlandse basisonderwijs en de V.W.S. wil dit laten gepaard gaan met een spellingvereenvoudiging. De VON heeft geen gevolg gegeven aan de uitnodiging van de V.W.S. om zich bij deze actie aan te sluiten. Over de redenen hiervoor leest u elders in dit nummer.

Het doel van dit artikel is inderdaad niet in de eerste plaats een standpunt tegenover spelling-85 in te nemen, maar wel enkele lessen voor te stellen die leerlingen in de hoogste klassen van het secundair onderwijs ertoe kunnen brengen tegenover het spellingsprobleem in het algemeen een persoonlijk, rationeel gemotiveerd standpunt in te nemen. Dat is best zinvol daar de volgende maanden nog genoeg emotioneels erover te lezen en te horen zal zijn. (Bij "Sonja op dinsdag" waren daarvan op 14 februari jl. al een paar opmerkelijke staaltjes te horen). Het probleem is dus in de actualiteit. Het zal ook al vlug blijken dat het spellingprobleem niet alleen een louter technische, taalkundige kwestie is, maar ook een kwestie van waarden ! Of je voorrang geeft aan vlotte leerbaarheid voor iedereen of aan historische argumenten, is b.v. een ethische keuze.

Daarom kiezen we voor waardeverduidelijking als doel en als werkvorm (zie hierover ook het stuk van Walter De Hert in Vonk 1984 : 2). Om voor de leerlingen vrije keuze mogelijk te maken, geven we eerst een les met zakelijke informatie over de spelling en daarna een uitgewerkt "waardenblad". We leggen er nogmaals de nadruk op dat dit impliceert dat de leerkracht een mening heeft over dit probleem, maar dat het doel van deze werkvorm niet kan zijn deze mening als de juiste te doen erkennen.

Geschiedenis en principes van onze spelling

Voor meer details hierover verwijzen we naar algemene inleidingen in de taalkunde zoals Van den Toorn 1973 en vooral

naar Booij et. al. 1979. Ook sommige schoolboeken behandelen dit onderwerp.

Deze historische en taalkundige inleiding zou b.v. de volgende feiten kunnen bevatten :

1. In de Middeleeuwen : geen vaste spelling, zelfs verschillen op één bladzijde, gevolg van ambachtelijke boekproductie en beperkte verspreiding.
2. In de 16e eeuw : eerste pogingen tot opstellen van spellingsregels onder impuls van drukkers (industriële productie en ruime verspreiding van boeken) en humanisten (het voorbeeld van de Latijnse taalhomogeniteit ?)
3. In 1804 de spelling-Siegenbeek in Nederland, voorbeeld van Napoleontische centralisatie.
4. Rond 1860 de spelling-De Vries en te Winkel, ten behoeve van het Groot Woordenboek der Nederlandse Taal. Wordt officiële spelling in België in 1864, in Nederland in 1883 (mooie kans om grapje te maken of olijk te glimlachen).
5. Vanaf het einde van de 19e eeuw streven naar spellingvereenvoudiging.
6. a) In 1934 in Nederland, in 1947 in België komen de eerste veranderingen nl. aanpassing van de e/ee-, o/oo-regel, sch, buigings-n.
b) In 1954 verschijnt de Woordenlijst der Nederlandse Taal met de regeling voor bastaardwoorden, aaneenschrijving enz.
De spellingscommissie liet in een aantal gevallen bij bastaardwoorden twee spellingen toe ...
7. De Nederlandse spelling kan alleen veranderd worden door Nederland en België in onderling akkoord (Taalunie). In Nederland moet zo'n eventueel verdrag bekrachtigd worden bij de wet, in België bij decreet van de Vlaamse Cultuuraad.

De grondregels van de Nederlandse spelling, zoals die werden geformuleerd door de Vries en te Winkel gelden nog steeds :

1. de regel van de beschaafde uitspraak,
2. de regel van de gelijkvormigheid (dus waard wegens waarde, uitvinden wegens vinden),
3. de regel van de analogie (dus grootte wegens dikte, dorpsstraat wegens dorpskerk),
4. de regel van de etymologie (dus leiden naast lijden, thuis, althans naast nochtans)

Waardeverduidelijking

Ons waardenblad bevat een samenvatting van de Spelling-85 zoals die verspreid wordt door de V.W.S. Wie de regels graag volledig heeft kan een "Gits bij Spelling-85" bestellen door overschrijving van 2,50 gulden op giro 68 78 00 van de V.W.S. in Breda. Daarnaast bevat het blad een aantal citaten die wij op nr. 11 en 12 na ontleenden aan Booij et. al. 1979 wat de Noordnederlandse origine van de meeste ervan verklaart. U kunt deze bladzijden misschien gewoon fotokopiëren voor uw leerlingen.

De V.W.S. stelt negen veranderingen aan de huidige spelling voor :

1. T = T
Konsekwent gebruik van de letter t als weergave van de spraakklank
t : hij wort, ze wert, wort je, 't miste, gehat, gewelt ; hoet,
steets, broetje.
  2. D = D
Konsekwent gebruik van de letter d als weergave van de spraakklank
d : hij antwoorde, ze bestede, 't brande, hij lade in, zij beelde
uit, ze hoede.
  3. P = P
Konsekwent gebruik van de letter p als weergave van de spraakklank
p : ik hep, je hept, hepzugt, ze topt, slapje, spinnewep, bopslee,
zeerop.
  4. CH/G = G
Konsekwent gebruik van de letter g als weergave van de spraakklanken
ch en g : sgat, sgrijven, bogt, vrugt, agt, egt, egter, peg, alligt,
gogelaar.
  5. TWEËDE enz.
Konsekwent gebruik van één e aan 't eint van 'n lettergreep : tweede,
hij knede, overzese, zeën, onderzeër, ideën, getweën, gedweë.
  6. IËN
Weglating van de eerste e in de uitgang ieën : kniën, driën, kopiën,
melodiën, fantasiën, simpatiën, fobiën.
  7. LIJK
Weglating van de j in 't agtervoegsel -lijk : vrolik, redelik, be-
grijpelijk, mogelijk, koninklike, mannelike, vrouwelike.
  8. TUIS
Weglating van niet-uitgesproken letter : tuis, hipoteek, ert, vrou,
amt, leew, niew, medies, idilliese.
  9. CADEAU = KADO
Verdere aanpassing aan de Nederlantse spelregels van de spelling
van vreemde woorden : kado, klup, resu, hiasint, sirkus, ekstra,
sukses, aksent, aksie-sentrum, sjiek, dinee, joggert.
-
- 1) "... de spellingsanering het sluitstuk zou mogen worden van de socia-
le wetgeving. Vrijwel geen enkele nederlandstalige kan de voorschrif-
ten van nu goed hanteren. En we moeten zo vlug mogelijk zò ver zien
te komen dat de gemiddelde leerling die van de lagere school afkomt,
die voorschriften wel goed toe kan passen. Dat is een sociale eis
van het gezonde verstand : een spelling is er niet om een hele kleine
groep intellectuelen de kans te geven om zich van "de massa" te
onderscheiden." (P.C. Paardekooper)
  - 2) "Niet de spelling, de diskriminatie is primair. Daarom moet niet
zozeer de spelling maar de samenleving veranderd worden. Wanneer

morgen de officiële spelling inderdaad slecht wordt en de slechte spellers dus automatisch goed kunnen spellen, dan zullen er andere zaken zijn, waarop DEZELFDE MENSEN gediskrimineerd worden : hun woordkeus, hun briefpapier, hun stijl, hun interpunctie, de breedte van hun kantlijn, hun adres. Zolang de diskriminatie bestaat, zal zij materiaal vinden om te diskrimineren. Wat afgeschaft moet worden, is daarom de DISKRIMINATIE : dat men op wat dan ook gediskrimineerd wordt. Niet bij de spelling ligt de fout, maar bij dit soort persoonscheffs : die moeten afgeschaft worden. Daarna kan iedereen dan rustig spelfouten maken - net als ik." (Harry Mulisch)

- 3) Kinderen die immers veel fouten tegen de spelling maken, raken, zeggen voorstanders van vereenvoudiging als Van der Velde (1968), een deel van hun zelfvertrouwen kwijt, en krijgen last van faalangst. Daardoor neemt hun schoolbereidheid af, waardoor ze weer minder opsteken, minder diploma's halen enzovoorts. Als je nu de spelling zou vereenvoudigen hebben de leerlingen op dit punt in elk geval minder te stellen met demotivatie ; hun carrièremogelijkheden zullen dus ook toenemen en de kansen in het onderwijs worden gedemocratiseerd.
- 4) "Wie overmatig veel tijd nodig heeft om correct te leren spellen, zal voor ALLES wat hij leren wil of moet te veel tijd nodig hebben. Dat spreekt toch vanzelf. We moeten niet te veel eisen van zo iemand. Dat is wat we moeten. Niet de spelling veranderen." (W.F. Hermans)
- 5) "... didactische argumenten gebruikt, die juist tot doel hebben een spellingvereenvoudiging tegen te gaan. Kort en gechargeerd gezegd, komt deze argumentatie op het volgende neer : spellingvereenvoudiging is toegeven aan gemakzucht. Dit gebeurt toch al veel te veel in het onderwijs en dat is onjuist. Onderwijs mag best een beetje ingewikkeld en moeilijk zijn, mag best eisen stellen, want dit staalt de wil en vergroot de prestatiezucht zowel in het onderwijs als later. Er wordt in dit verband ook een ander argument gebruikt dat ... wel samenhangt met het vorige, namelijk dat een moeilijke spelling het denken bevordert, of in elk geval dat onze spelling dat doet." (G.E. Booij et. al.)
- 6) "Die hele beweging van "progressieve" en "wetenschappelijke" spelling is niets anders dan de opzettelijke en bewuste poging de schrijftaal neer te schroeven tot het niveau van het zesjarige kind met beperkte geestesvermogens. Daarom ook worden deze heren van de "wetenschappelijke" spelling hels als men hun voorhoudt dat de traditionele spelling van de vreemde woorden een steun kan zijn bij het aanleren van Frans en Engels. Wat gaat hun dat aan ? Met vreemde talen hebben zij niets te maken want de kindertjes waarvoor zij hun spelling ontwerpen, de achterblijvers en achterlijken, komen aan het leren van vreemde talen toch nooit toe." (C. Kruyskamp)
- 7) "Niemand - die geletterd is althans - juicht wanneer hij - met b.v. Jan Blokker - een ijtje bij het ontbijt krijgt ; neen, veeleer hui-

vert men bij de gedachte, iets wezenlijks aan die versnapering te ontnemen : de identiteit. Een ij is immers geen ei ! Inderdaad zijn wij, in de prille jeugd bekwaam gealfabetiseerden, niet geheel ontkomen aan identificatie van taal en schrift, en entiteiten moeten blijven wat zij zijn : vandaar dat tegen IEDERE spellingverandering hartstochtelijke geprotesteerd wordt door diegenen die de bestaande spelling beheersen." (J. Balk-Smit Duyzantkunst)

- 8) "Wat die verarming van de taal betreft : ik was aanvankelijk zelf ook bang dat je, als elke "ou" een "au" werd en elke "ei" een "ij", bepaalde effecten niet meer zou kunnen bewerkstelligen, bepaalde woordspelingen niet meer zou kunnen maken. Tot mij inviel dat je een lofdicht op een mooi exemplaar van het vrouwelijk geslacht dan zou kunnen afronden met de regel : "Ja, zo'n mijs vint je niet in een Gouts kaasje" : een verruiming juist van je mogelijkheden dus." (C. Buddingh')

- 9) "Ik ben nu 36 jaar en vier spellingen rammelen door mijn hoofd als ongeldige centen door een spaarpot :
  - de spelling die ik mijzelf geleerd heb uit prentenboeken, De Vries en Te Winkel dus, nog toegepast door zo'n 400.000 mensen (de toepassing steeds gebrekkiger, de mensen steeds beschaamder) ;
  - de spelling die ik in de jaren veertig op school leerde ;
  - de spelling van het groene boekje uit de jaren vijftig ;
  - de spelling van de bastaardwoorden die in de jaren zestig onder de jongeren vrij algemeen werd.
 Een vijfde spelling erbij zal niets oplossen" (Wim Zaal)

- 10) "De taal is een enorm bezit. In taal wordt ons verleden vastgelegd. Het is een van de bewijzen dat we geleefd hebben. Terwille van een schijnpolitieke overwinning op dit moment gooien wij onze hele geschreven cultuur op de vuilnishoop." (J. Bernlef)

- 11) "Wanneer men niet van tijd tot tijd de spelling herziet, veroudert die spelling. Het Engels biedt daarvan een kras voorbeeld ; hier heeft men zolang de spelling onveranderd gelaten, dat er nu geen beginnen meer aan is. In Nederland heeft men verschillende spellingswijzigingen ingevoerd en daarmee de toegankelijkheid van de geschreven taal voor het nageslacht verlicht". (Dr. M.C. Van den Toorn)

- 12) "Wij vestigen er nadrukkelijk uw aandacht op dat het heel goed mogelijk is SPELLING-85 naast de nu gangbare spelling te gebruiken : teksten met weinig "bastaardwoorden" zullen er nauwelijks anders uitzien. Bovendien zullen kinderen die SPELLING-85 hebben leren schrijven, even weinig moeite hebben met het lezen van vroegere spellingen als wij dat hebben.
 De wetgever kan er naar onze stellige overtuiging dan ook mee volstaan SPELLING-85 aan ambtenaren en bij het onderwijs toe te laten, waardoor de kosten in Nederland en België tezamen onder de twee miljoen gulden zullen blijven." (uit een brief van de V.W.S. aan de Nederlandse regering en de leden van de Tweede Kamer)

OPDRACHTEN

- A. Om Spelling-85 goed te begrijpen, is het nuttig er even mee te werken. Schrijf daarom een fragment van een of andere tekst over in deze spelling.
- B. 1. Lees zorgvuldig de citaten (1) tot (12), streep aan wat je belangrijk vindt, wat je treft enz. Noteer de belangrijkste argumenten die de auteurs ervan aangeven. Vul aan met je eigen argumenten.
2. Klasseer al deze argumenten in volgorde van het gewicht dat jij eraan geeft. Dus : wat het meest indruk op je maakt, eerst, wat je het minst overtuigt of interesseert, laatst.
3. Welk van de volgende voorstellen wil jij nu verdedigen ?
- a) Spelling-85 moet globaal verworpen worden.
  - b) Spelling-85 moet globaal aanvaard worden.
  - c) Alleen voorstellen nr. .... moeten aanvaard worden.
  - d) Iedereen moet maar zelf bepalen hoe hij wil spellen.
  - e) Een ander voorstel : .....
4. Schrijf je eigen standpunt nu neer in een tekst van 150 à 200 woorden.

Hoe werken we hiermee in de klas ?

- Er zal ongeveer een uur nodig zijn voor de algemene situering van het probleem, het doceren van de theorie en het geven van de opdrachten.
- De opdrachten op het "waardenblad" worden individueel uitgevoerd, thuis of in de klas.
- Daarna vergelijken de leerlingen in kleine groepjes hun omspelling (opdracht A) met elkaar. Ze proberen akkoord te geraken over de voor- en nadelen en de moeilijkheden. (ongeveer 5 min.)
- Verslag hierover in de hele klas.
- Bespreking van het B-gedeelte van de opdracht hetzij weer eerst in kleine groepjes, hetzij meteen met de hele klas. Belangrijk is dat de leerkracht ervoor zorgt dat de achterliggende waarde-oordelen bij iedere keus voor iedereen (en niet in het minst voor de schrijver ervan !) duidelijk worden, door de schrijver geëxpliciteerd worden.

R. Roger, Leeuwerikenlei 3, 2520 Edegem.